

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas LI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1752

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241470](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241470)

PROLEGOMENON QUARTUM

DE NUMMIS

QUI INDE A RUDOLPHI I. ROM. REGIS TEMPORIBUS, AD SIGISMUNDUM AUSTRIÆ ARCHIDUCEM ET COMITEM TYROLIS USQUE NOBIS SUPPETUNT.

I.

EPocha, quæ in historia Auftriaca, a temporibus RUDOLPHI I. Rom. Regis defumi solet, communi scriptorum calculo comprobatur; sed eiusdem statoris ac fatoris lineæ *Habsburgo-Auftriacæ* Augustam propaginem, serie non interrupta saltem ad FRIDERICUM *Placidum* Imp. usque, veris ac genuinis nummis testari ac illustrare, res non modo difficultate plena, sed, dicam etiam, impossibilis. In nummophylaciis quippe, quæ lustravi, nec non in libris editis, a me visis, paucos sane nummos reperi, qui illam ætatem, de qua nobis hic sermo, attingant, & sint a suspitione falsitatis prorsus immunes. Igitur & paucis exponam spicilegium huius generis nummorum, quod multa opera comparavi. Continentur eo nummi RUDOLPHI I. Regis Rom. solidi, minoris formæ tres, ALBERTI I. Auftriaci nummus unus verus, alter dubius. FRIDERICI *Pulchri* pariter nummus non nisi unus verus, anceps alter. ALBERTI II. Ducis Auftriæ, cognomento *Sapientis*, bracteatus unus, alter solidus. RUDOLPHI IV. tres, sed dubii: LEOPOLDI *Probi* unus. ALBERTI V. (Imperatoris II.) genuini duo, falsus item unus, & numismata iconica duo. LADISLAI *Posthumi* unus verus, alter iconicus. ALBERTI IV. unus duntaxat. SIGISMUNDI denique nummos maiori numero reperimus; sed de his postea singulari Prolegomeno agemus. Habes hic totam penum nostram nummariam centum, & quod in chronologia Auftriaca excurrit, annorum. Hæc manca quidem; sed si rei monetariæ facta atque iniurias, ab utilissimæ scientiæ numismaticæ ignorantia profectas, recogitare velis, eam præ multis aliis exterorum regnorum & provinciarum nummothecis, locupletiolem esse comperies. integram istorum nummorum seriem, typis expressorum, infra §. V. recensibimus. Sed quoniam non defuere Scriptores Auftriaci, qui alios nummos, tanquam ad istam epocham spectantes, in medium producerunt, horum typi primo examinandi sunt, videndumque, an & qualem fidem in re historica mereantur.

Elenchus nummorum, qui ad hanc epocham pertinent.

II.

Nummorum Auftriacorum ectypa, quæ *Octavius de STRADA* in sua genealogia Auftriaca a RUDOLPHO I. usque ad FRIDERICUM *Placidum* Imperatorem edidit, ad unum omnia falsa sunt & fictitia, adeoque ad epocham Auftriacam, de qua nunc agimus, nihil admodum faciunt. De simulatis illis STRADÆ nummis in ipsa huius ope-

RUDOLPHI I. Rom. Regis nummi falsi.

operis præfatione Lectorem iam monuimus : sed id hoc loco denuo inculcandum putavi ; cum animadverti , occasione eiusmodi nummorum scriptores etiam graves hallucinatos fuisse. Sic lapsus est *Ioan. Christophorus WAGENSELIUS* (1) , qui inscriptiones nummi *Rudolphini* falsas & ineptas adduxit : sic *Gisbertus CUPERUS* (2) *RUDOLPHI Ducis Sueviæ* , & filii *RUDOLPHI Regis Rom.* nummum , cuius in averfa parte *elephas* pictus est , æri incisum , suis antiquitatibus inferere non dubitavit. Quin non ita pridem oblata mihi est designatio nummorum , recens edita (3) , in qua primo statim loco occurrebat *RUDOLPHI I.* nummus ita descriptus : in adverfa comparere dicitur effigies Cæsaris umbilico tenus , sceptro & globo insignis , cum epigraphe , *litteris* , ut dicunt , *Monachalibus* exornata. *IMP. CÆS. RVDOLPHVS. REX. GERM. COM. HAB. LAN. ELS.* In averfa parte sisti effigiem *CLEMENTIÆ* , filiaë *RUDOLPHI I.* pariter umbilico tenus expressam , coronatæ , cum hac inscriptione : *CLEMENTIA. REG. NEAPO. CAROLI. VX. RVD. IMP. FIL.* Novi statim factum , ut primo contextum legi : etsi archetypum videre mihi haud datum sit ; memini enim delineationes eiusmodi extare apud *Ottavium de STRADA* : nec me sefellit memoria ; nam ubi eius librum aperui , mox pag. 443. obviam mihi venit adverfa descripti nummi pars , ac , evolutis duobus tantummodo foliis , averfam quoque eiusdem partem comperi , ex quo demum intellexi , prædictum nummum ex duabus adverfis partibus , a *STRADA* mutuatis , conflatum fuisse ; ipsa demum litterarum forma , quæ ut ex eius descriptione audivimus , ad *scripturam Monachalem* accedit , mihi causam attulit , ut credam , sæpe dictum nummum ab aurario *Iudeo Pragensi* fabricatum esse ; de quo in nummis *ALBERTI II. FRIDERICI Placidi & MAXIMILIANI I.* Augustorum sermo nonnunquam recurret. Sed missis eiusmodi adulterinis ac suppositiis nummis , qui se ipsos statim produnt , vel litterarum figura , ac titulorum ordine , vel forma habitus , vel pondere , ac moduli magnitudine , iam nostra se convertit contemplatio ad nummos , qui subinde recentiori ævo nomini ac honori *RUDOLPHI I. Rom. Regis* dati fuerunt.

III.

Nummi iconici ,
eiusdem nomini ,
ævo recentiori da-
ti.

UBi maioris moduli ac ponderis nummos flandi feriundique mos iam obtinuerat , ipsi Archiduces non raro solliciti erant , icones maiorum suorum , modo plures , nunc pauciores numero , in eadem numismatis area , distinctis ut plurimum parmulis , scite præsentari. Huiusmodi typi iconici cum Principum Austriæ iussu signati , tum ab aliis honoris ac memoriaë primorum *Habsburgo-Austriacorum* Regum Rom. ac Cæsarum recentiori ævo dati , in hac collectione suis locis non raro occurrent. Hac vero ratione nummi solidi maioris moduli , qui in serie trium primorum Cæsarum Austriacorum : *RUDOLPHI I. ALBERTI I. & FRIDERICI Pulchri* vel

(1) Comment. de civit. Næsimb. edit. Altdorff. 1697. in 4. p. 247.

(2) Nov. Thes. antiq. Rom. Tom. 111. col. 241.

(3) Suppresso nomine loci 1747. in 8. p. 1. n. 1.

maxime desiderantur, quodammodo restituuntur, eorumque memoria in nummothecis quasi ab oblivione vindicatur. Præcedenti Prolegomeno iam vidimus, qualiter sub LEOPOLDO *Magno* Imp. monetarii ceterique artifices defudarint in adumbrationibus iconum maiorum Habsburgicorum: sed iis palmam præripuisse videtur Celeb. WERMUTHIUS, qui initio præsentis seculi integras Pontificum & Regum Rom. series uncialibus fere numismatibus expressit, inscriptionesque addidit, quibus ortum, vitæ curriculum atque obitum cuiusvis strictim exponit. Cl. TENZELIUS eius generis numisma WERMUTHII in suam *Saxoniam numismaticam* adoptavit (4). Possem & ego quidem ex eiusdem auctoris collectione integram Augustorum ex gente Auftriaca oriundorum seriem defumere, & hic in medium adferre; sed quoniam animadverti in typis iconicis nostrorum trium saltem Augustorum simulacra, vel ad genium, vel ad obvias quasque icones efficta esse: eorum delineationes hic prætermittendas esse duxi, quanquam unum saltem eiusmodi nummum, quasi speciminis loco, in FRIDERICO *Placido*, qui veram eius effigiem non ineleganter refert, exhibere visum fuerit.

4

IV.

Ordo reliquorum Auftriæ Ducum, quemadmodum eum hic supra §. I. exposuimus, ab ALBERTO I. ad SIGISMUNDUM Archiducem usque in nummis sic satis bene procedit, uti ex eorumdem delineationibus mox videbimus. Sed remoram hic nobis facit MATHIÆ *Corvini* Regis Hungariæ nummus, cuius ectypon Cl. HANTHALERUS (5) edidit: asserens, eum ad nummothecam Auftriacam attinere. Fateor lubens, quod, si quis eius nummi typum cum auctoris commentario contulerit, is dictis assensum præbere difficilis non erit. *Grossus* quippe est genuinus, quanquam inverso ordine delineatus, cuius adversa pars hanc epigraphen habet: . MONETA. MATHIE. REGIS. VNGARIE. In umbone sistitur scutum quadripartitum, cui superne impressa est stella. I. quadrans exhibet fascias *Hungariae*. II. continet *crucem Patriarchalem*. III. insignia *Dalmatiæ* præbet. IV. complectitur leonem *Bosniae*. In medio toti scuto superimposita est parmula, corvum, familiae *Corvine* symbolum, sistens. Hæc bene se habent; sed in quarto, iam descripto, quadrante, HANTHALERUS parmulam *civitatis Viennensis* additam esse, sibi persuadet. Tum verò in postica nummi parte, quæ iconem B. V. *MARIÆ* sedentis, & *Divinum* puerulum reclinatum manibus tenentis, inter duas siglas K & B (locum officinæ monetariæ denotantes) exhibet, cum epigraphæ: † PATRONA. VNGARIE. Circa genua iconis a dextris, idem auctor parmulam *Auftriæ*, fascia hodierna insignem, addit. Inde vero coniectat, quod cum MATHIAS Rex anno 1485. usque ad annum 1490. urbem Vindobonensem cum potestate teneret, insignibus pariter *Auftriæ & civitatis Viennensis*,

MATHIÆ *Corvini* Regis Hungariæ nummus Auftriacus apud HANTHALERUM expenditur.

5

TOM. II. P. I.

i

in

(4) Linæ Albert. Tab. 1. n. 2. p. 13.

(5) Wienn. münz, in frontisp. n. 12. p. 16.

in nummis spectabilem se reddere voluerit. Verum ex nummis & diplomatibus MATHIÆ aliter edoctus, teneo: CORVINUM Regem *Hungaria & Bohemia*, nec non Marchionem *Moravia*, Ducem item *Silesia & Lusatia* se scripsisse, horumque regnorum & provinciarum insignia in sigillis & nummis expressisse. *Austria* vero & *urbis Viennensis*, sicuti neque in titulo meminit, ita nec eorum insignia unquam adsumpsit. Argumento mihi est diploma Regis, quod in archivo S. Crucis adservatur, in ipsa urbe *Vienna* datum an. 1485. in quo de titulo *Austria* nec littera quidem, nec umbra de eiusdem parmula reperire est. In nummis porro eiusdem Regis MATHIÆ, quos in argento & auro inspicere mihi licuit, apud Doctiss. D. SCHWANDNERUM, animadverti, iis in locis, in quibus HANTHALERUS insignia *Austria & urbis Viennensis* cubare credidit, nihil aliud exprimi, quam duos angulos acutos, sibi æqualiter distantes, & utrinque secantes scutum; quod utique monetarii signum fuerit, vel loci, ubi moneta percussa est; in aureis namque eiusdem Regis nummis, eo in loco, quo prædicti *Grossi* argentei scutulum cum duobus angulis exhibent, vel caput gruis vel ciconia, vel rota curulis, vel denique siglæ cum cruce, aut lilia conspiciuntur. Quare hunc HANTHALERI nummum, de quo modo egimus, non *Austriacis*, sed *Hungaricis* ac *Bohemicis* accensendum esse iudico. Qui eius generis typum curate delineatum, & scite descriptum intueri percipit, is collectionem *Grossorum* (6) adeat suadeo. His ita præmissis, ad exponendos nummos *Austriacos*, de quibus §. I. huius Prolegomeni data est series, iam accedo.

RUDOLPHI I.

REGIS ROMANORUM NUMMI.

V.

TAB. VII.
Num. I.

*RVDOLPH. *us* ROM. *anorum* REX. RUDOLPHUS in throno sedens, corona aperta redimitus, & mystace præditus, dextra gladium, sinistra globum Imperii tenet.

VRBS. AQVENSIS. VINCE. Tres turres supra fornicem: subtus corona regia aperta.

7 Nummum hunc missilem occasione coronationis Aquisgrani, mense Octobri an. 1273. factæ, in vulgus sparsum fuisse, cum magna probabilitate tradit Cl. KOEHLERUS (7). Alium maioris moduli, elegantiorisque formæ nummum missilem, quem *Abrahamus* HOFFMANNUS (8) RUDOLPHO I. pariter dare voluit, iure & merito ad tempora RUDOLPHI II. Imp. reiicit. De ceteris RUDOLPHI nummis, eidem perperam attributis, supra egimus §. II. Sed monendum hic restat, recitatum modo lemma: *urbs aqvensis. vince:* reperiri pariter in nummo ADOLPHI Rom. Regis, cuius delinea-

(6) Locul. 11. Tab. VIII. n. 70. p. 128.
(7) *m. l. l.* p. 398.

(8) De elect. & coronat. RUDOLPHI I. p. 268.